

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
АРХЕОГРАФІЧНА КОМІСІЯ
ІНСТИТУТ УКРАЇНСЬКОЇ АРХЕОГРАФІЇ ТА ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВА
ім. М. С. ГРУШЕВСЬКОГО

УКРАЇНСЬКИЙ АРХЕОГРАФІЧНИЙ ЩОРІЧНИК

НОВА СЕРІЯ
ВИПУСК 8/9

•

УКРАЇНСЬКИЙ
АРХЕОГРАФІЧНИЙ
ЗБІРНИК

ТОМ 11/12

Видавництво М. П. Коць
Київ-Нью-Йорк
2004

Тетяна КУЗИК (Київ), Вадим ХМАРСЬКИЙ (Одеса)

ДОКУМЕНТИ З ІСТОРІЇ ЗАПОРОЗЬКОГО КОЗАЦТВА В ЗІБРАННІ РУКОПИСІВ ОДЕСЬКОГО ТОВАРИСТВА ІСТОРІЇ І СТАРОЖИТНОСТЕЙ

Одеське товариство історії і старожитностей (далі – Товариство) зробило непересічний внесок у дослідження історії запорозького козацтва. На сторінках його “Записок” досить часто з’являлися розвідки та публікації джерел з історії козацтва, зокрема, було опубліковано два документи з січового архіву¹. У кількох томах була навіть спеціальна рубрика “Запорозька старовина”².

Упродовж усього часу існування Товариства (1839–1922) було накопичено досить значне зібрання рукописів, яке тепер зберігається в Інституті рукопису Національної бібліотеки України ім. В. Вернадського (фонд № 5 “Одеське товариство історії і старожитностей”). Причини переміщення його до Києва в 1945 р. залишаються нез’ясованими. Єдина не підтверджена джерелами версія полягає в тому, що рукописи було вивезено з Одеси до Румунії під час Другої світової війни, а потім повернено в Україну, але вже до столиці³.

Серед зібрання рукописів Товариства є збірка, що містить низку документів стосовно історії запорозького козацтва. О. Ристенко, який уклав у 1910 р. єдиний досьогодні опис рукописів Товариства, назвав цю збірку “Сборником различных документов, относящихся к Южной России (области Новороссии, Запорожского и Донского Войска)” під № II.30.64⁴.

¹ *Маркевич А.* О письме графа Вейсбаха к запорожскому кошевому // Записки Одесского Общества истории и древностей (далі – ЗООИД). 1900. – Т. XXII. – V. Протоколы. – С. 132–135 (лист київського генерал-губернатора І. Б. Вейсбаха до запорозьців від 12 лютого 1734 р. про прийняття їх під протекцію російської імператриці); *Борьба запорожского кошевого П. Калнышевского с гайдамаками* // Там само. – 1897. – Т. XX. – V. Протоколы. – С. 45–47 (ордер П. Калнишевського курінним отаманам від 27 липня 1768 р. з наказом вжити заходів проти гайдамаків в урочищі Романковому).

² Див.: *Хмарський В. М.* Археографічна діяльність Одеського товариства історії і старожитностей. – Одеса, 2003. – 400 с.

³ *Заремба С. З.* Українське пам’яткознавство: історія, теорія, сучасність. – К., 1995. – С. 81.

⁴ *Рыстенко А. В.* Рукописи, принадлежащие библиотеке Императорского одесского общества истории и древностей. – Одесса, 1910. – С. 43–45.

Тепер вона, упорядкована й переплетена ще у ХІХ ст., охоплює перші 103 одиниці зберігання в зазначеному фонді ІР НБУВ⁵.

Упорядники першого опублікованого опису архіву Коша (1931 р.) вважали, що згадані документи належали до цього архіву й потрапили до бібліотеки Товариства після смерті А. Скальковського⁶. Насправді, лише три документи цієї збірки (листування Коша з кримським калгою, 1765 р., у цій публікації – № 9, 10, 11) зберігалися в архіві військової канцелярії Війська Запорозького Низового. Це відпуски документів, які мають належне засвідчення (дата, підпис військового судді, реєстраційні вихідні номери канцелярії).

Документи № 13, 14, 15, що стосуються рукопокладання в 1766 р. Івана Ковалевського в священники Свято-Троїцької церкви с. Самарчика, зберігалися в архіві Старокодацького духовного правління. Можливо, вони належали до справи, виявленої В. Бідновим у архіві Катеринославської духовної консисторії “О рукоположении в пятого священника к Троицкой церкви местечка Самарчика Запорожского полкового старшины Ивана Леонтьевича Ковалевского” (№ 71, 1766 р.)⁷. До архіву Катеринославської духовної консисторії, за твердженням В. Біднова, свого часу потрапили справи, “касающиеся приходов Вольностей Войска Запорожского”⁸.

Складно встановити походження інших документів цієї збірки, які, на думку упорядників першого опублікованого опису архіву Коша, були складовою цього архіву (оригінали квитків, наданих Іванові Ковалевському на проїзд за межі військових вольностей, два листи, адресовані Іванові Ковалевському, а також діловодство депутації, відрядженої в 1764 р. за жалуванням до Санкт-Петербурга, очолюваної полковником Парфеном Золотаревським, писарем Іваном Ковалевським та осавулом Афанасієм Івановим). Немає підстав стверджувати, що згадані документи депутації 1764 р. належали до спр. 156 архіву Коша (хоча тематично пов’язані з нею). Оригінали подорожніх та чернетки окремих документів не завжди потрапляли до архівів військової та паланкових канцелярій. Так, на арк. 29 справи 16 фонду 229 ЦДІАК України записано свідчення жителів м-ка Старої Самари. Це свідчення було дано 6 липня 1752 р. в Самарській паланці. На звороті цього аркуша бачимо квиток, виданий 30 липня 1752 р. у Кодацькій паланці козакові Григорію Порохні. На підставі почерку можна стверджувати, що обидва документи писано однією особою, яка, віро-

⁵ Національна бібліотека України ім. В. Вернадського. Інститут рукопису (далі – ІР НБУВ). – Ф. 5. – Спр. 1–103.

⁶ Архів Коша Нової Запорозької Січі. Опис справ 1713–1776 / Упор. Л. З. Гісцова, Л. Я. Демченко. – 2-е вид. – К., 1994. – С. 16.

⁷ Беднов В. В. Сведения об архиве Екатеринославской духовной консистории (документы XVIII в.) // Летопись Екатеринославской ученой архивной комиссии. Год третий. – Екатеринослав, 1907. – Вып. 4. – С. 328.

⁸ Там само. – С. 319.

гідно, служила спочатку підписарем Самарської, а згодом – Кодацької паланок. Отож, і оригінал пашпорта полковника Парфенія Золотаревського, який очоловав запорозьку депутацію (№ 5), і відпуски донесень, направлених ним з Москви в Сенат (№ 6, 8), і квиток на провезення депутатами вина (№ 7) цілком могли не потрапити до архіву військової канцелярії, а залишитися в писаря депутації Івана Ковалевського.

Вірогідність цього припущення зростає у зв'язку з тим, що майже всі документи збірки, які, на думку упорядників, належали до архіву Коша, стосуються Івана Ковалевського. Спробуймо зіставити дані документів з основними моментами його біографії.

За формулярною відомістю м. Новомосковська про священо- і церковнослужителів, яку опублікував Д. Яворницький, Іван Леонтійович Ковалевський (бл. 1738–1823) – виходець з Правобережної України, єврей за походженням, охрещений у м-ку Смілій, звідки переселився у м-ко Кременчук Миргородського полку, а згодом – у Запорозьку Січ, де служив при військовій канцелярії⁹. Зазначимо також, що в реєстрі 1756 р. Іван Ковалевський записаний отаманом Титарівського куреня¹⁰. У другій половині 1760 р. він був писарем Самарської паланки. Принаймні, з початку 1762 р. Іван Ковалевський – писар Кодацького перевозу¹¹. У 1766 р. його рукопокладено в священники Свято-Троїцької церкви с. Самарчика, 3 серпня 1767 р. призначено в “присудствіє” Старокодацького духовного правління, де він перебував до 6 серпня 1774 р.¹² У 1778 р. у Самарському, а в 1781–1783 рр. – у Катеринославському духовному правлінні “присудствующим был”¹³. 27 лютого 1788 р. вступив на службу у Військо вірних козаків, звідки звільнився 10 січня 1789 р.¹⁴ З 29 липня 1792 р. до 13 червня 1793 р. був “присудствующим” в Павлоградському духовному правлінні. 5 січня 1795 р. митрополитом Гавриїлом рукопокладений в протоіереї Свято-Троїцької церкви м. Новомосковська, а 10 липня 1801 р. “от священства уволен”¹⁵. У 1818 р. отримав “на владимерской ленте бронзовый крест”; у формулярній відомості м. Новомосковська про священників і церковнослужителів за 1823 р. Іван Ковалевський уже не згадується¹⁶.

Документи зі згаданої збірки Товариства послідовно відтворюють основні етапи життєвого шляху Івана Ковалевського: службу писарем у Кодацькій паланці та на Кодацькому перевозі (док. № 1–4), похідним писарем у депутації 1764 р. до Санкт-Петербурга (№ 5–8), посланцем до

⁹ Яворницький Д. І. До історії Степової України. – Дніпропетровськ, 1929. – С. 35.

¹⁰ Центральний державний історичний архів України у м. Києві. - Ф. 229. – Оп. 1. – Спр. 28. – Арк. 173. Див. також: Там само. – Спр. 90. – Арк. 110зв.

¹¹ Там само. – Спр. 100. – Арк. 16; Спр. 135. – Арк. 22–23, 33–34, 60.

¹² Яворницький Д. І. До історії Степової України. – С. 37.

¹³ Там само.

¹⁴ Там само.

¹⁵ Там само. – С. 38.

¹⁶ Там само.

кримського калги (№ 9–11), священником Свято-Троїцької церкви (№ 13–16), службу у Війську вірних козаків (атестати від 18 червня 1788 р. та від 24 жовтня 1788 р.)¹⁷. Як пояснити цю цілісність? Чи є вона випадковістю, чи наслідком відбору документів для колекції Товариства, чи ця підбірка була зроблена самим Іваном Ковалевським? У останньому випадку постає питання, чи зберігалися в його архіві згадані документи військової канцелярії, і якщо так, то коли і як вони туди потрапили?

Не прояснює питання і публікація у 1867 р. двох атестатів, виданих Іванові Ковалевському під час служби у Війську вірних козаків (1788), на сторінках п'ятого тому “Записок” Товариства¹⁸. У прикінцевій ремарці зазначено, що обидва оригінали зберігались у музеї Товариства, а представив їх М. Вертильяк. Дійсний член Товариства, колишній військовий, поміщик, предводитель дворянства Херсонського повіту Микола Павлович Вертильяк був аматором і збирачем старожитностей, найперше запорозьких. М. Мурзакевич, у зв'язку з його смертю у 1878 р., відзначав, що він брав участь у підготовці до видання “Истории о козаках запорожских” С. Мишецького, написав кілька краєзнавчих розвідок “і падавав до музею Товариства цінні запорозькі предмети”¹⁹.

30 листопада 1866 р. М. Мурзакевич наприкінці засідання традиційно представив подарунки Товариству – речі, документи, книги. Серед них були шість документів від М. Вертильяка: два відомі нам атестати Іванові Ковалевському та чотири – стосовно полкового старшини запорозького й чорноморського козацьких військ Івана Сутики (1774–1793)²⁰. Всі вони збереглися у зібранні Товариства²¹, а один з них включено в цю публікацію (№ 17). Можливо, й інші матеріали потрапили до Товариства від М. Вертильяка. Щоправда, фронтальний огляд звітів Товариства, в яких фіксувалися подарунки, не виявив факту надходження цих документів до зібрання наукової установи. Єдиний аргумент, який вказує на таку ймовірність, – запис у протоколі засідання від 28 липня 1853 р. про надходження від М. Вертильяка квитка “від Коша з військовою печаткою”²².

Цілком можливо, що окремі з цих документів надійшли у бібліотеку Товариства від О. Маркевича. Відомо, що після смерті А. Скальковського він придбав в Одесі окремі документи з січового архіву і передав їх Товариству²³.

¹⁷ Публікації цих атестатів див.: Священник Иоанн Ковалевский // ЗООИД. – 1867. – Т. VI. – С. 541–542.

¹⁸ Там само. – С. 541–542.

¹⁹ Отчет Императорского одесского общества истории и древностей с 14-го ноября 1877 г. по 14-е ноября 1878 г. – Одесса, 1879. – С. 4.

²⁰ Державний архів Одеської області (далі – ДАОО). – Ф. 193. – Оп. 1. – Спр. 4. – Арк. 105зв.

²¹ ІР НБУВ. – Ф. 5. – Спр. 67, 70, 100–102.

²² ДАОО. – Ф. 93. – Оп. 1. – Спр. 3. – Арк. 91зв.

²³ О. Маркевич писав, що “в одном подобном акте принесли мне купленные на базаре вишни” (Маркевич А. А. Скальковский (поминки). – Одесса, 1900. – С. 15).

Публікацію підготовлено, в основному, згідно з методичними рекомендаціями, розробленими для видання корпусу документів “Архів Коша Нової Запорозької Січі”²⁴. Однак допущено певний відхід від “Методичних рекомендацій”: виносні літери внесено в рядок без виділення курсивом; скорочення (у тому числі під титлом) розкрито, відновлені літери відтворено в дужках (). Документи публікуються в тій послідовності, в якій вони відклалися у збірці. У квадратних дужках відтворено недіючу нумерацію аркушів.

ДОКУМЕНТИ

№ 1

1761 р., червня 20. Січ. – Квиток І. Л. Ковалевського
на проїзд у Глухів

113 [50] По указу ея величества государыни императрицы Елисаветъ Петровны¹, самодержицы всероссийской і прочая, и прочая, и прочая От Сѣчы Запорожской в Мыргородъ до Глухова, а оттол обратно, отправленному къ ея ясневелможности высокоповелителному г(ос)-п(о)д(и)ну, г(ос)п(о)д(и)ну гетману и разныхъ ордыновъ кавалеру графу Кыриллу Григориевичу ея сыятелству Разумовскому² з самонужнѣйшими пакетами от Коша Войска Запорожского Низового оногоѡ Войска полковому старшинѣ Ивану Ковалевскому з будущими пры немъ козаками возом конно чынытъ свободный пропускъ по ея императорскаго величества [указамъ], во вѣрностъ чего с благополучного мѣста пры войсковой печати сей ему [биле]тъ з Коша а данъ июня 20 д(ня) 1761 года.

[Ея и]мператорскаго величества [Войска Запо]рожского Низового атаманъ [кошов]ій Григорий Ѳедоров³ с товариствомъ
Слід від печатки Війська Запорозького Низового

На лівому полі: Под №² [. . .] з(а)писанъ в к(ни)гу).

На арк. 114 – відмітки про проїзд І. Ковалевського через форпости (текст згас).

IP НБУВ. – Ф. 5. – Спр. 44. – Арк. 113, 114. Оригінал.

²⁴ Гісцова Л. З. Методичні рекомендації по підготовці до видання Архіву Коша Нової Запорозької Січі. – К., 1992. Див. також: Архів Коша Нової Запорозької Січі. Корпус документів 1734–1775. – К., 1998–2000. – Т. 1–2 (передмова від упорядників).

1765 р., квітня 14. Січ.– Лист Стефана Лук'янова [Яблуновського?] до писаря Кодацької паланки І. Л. Ковалевського з привітанням з Великоднем та з проханням стягти борг з писаря Григорія Збуркова

115 [51] Премногомылосерднѣйшій батку и патронъ Иванъ Леонтієвичь!

Издѣдшимъ свѣтлоторжественнимъ праздникомъ* Вас, премного-милосерднѣйшого моего батка и патрона, поздравляя, желая оной во множайшіе лета в здравїи при всеблагощасливих и ненарушимих спокойствах со всѣми любящими провождать, та прошу всепокорнѣйше, премногомилосерднѣйшій батку, ко мнѣ свою отеческую милость не оставит оказать: что прежде сего чрез Колотнеченка я с нижайшимъ моимъ словеснимъ чрез ево к вамъ прошеніємъ послал росписку духовного писара Григорія Збуркова, мнѣ от ево данную на пять рублей по срокъ сего праздника (кой уже и меноваль)**, не оставит, батку, слезно синовски прошу всенижайше доправит у нево, Грицка, денги 5 рублей, в яких мнѣ весма великая нужда состоит. И доправивши, чрез первую оказію всенижайше прошу отеческо не оставит прислать, за что я, получа, по своему недостоинству от вас толикую ко мнѣ отеческую милость и ко мнѣ в одномъ непрезрѣніе по жизнь свою вовѣкъ не престану благодарить.

В протчемъ отдая свой синовской вам, премногомилосерднѣйшому моему батки і патрону всенижайшій уклонъ з смиренностию пребуду.

Премногомилосерднѣйшій батку, вашъ всепокорнѣйшій рабъ і слуга Стефанъ Лукяновичь

14-го априля 1765 году.

Сѣчь. //

115зв. Р. С. И паки, премилосерднѣйшій батку, покорнѣйше прошу, естли не в гнѣвъ вамъ будет, призвать к себѣ дяка кодацкого і у него отберѣть 3 рублѣ денегъ, не оставте мене, бедного, всепокорнѣйше прошу.
Стефан Л.

116зв. *На конверті:* Премногомылосерднѣйшому моему батки и патрону Ивану Леонтіевичу полковой Кодацкой паланки г(ос)п(о)д(и)ну писару, его высокоблагородію Ковалевскому почтеннѣйше.

Залишки червоного сургуча

ІР НБУВ. – Ф. 5. – Спр. 45. – Арк. 115–116. Оригінал.

* У 1765 р. Великдень припав на 14 квітня.

** Дужки авт.

№ 3

1762 р., січня 31. Січ. – Лист Івана Тарана
та Стефана Яблунівського до І. Л. Ковалевського
з привітанням зі Стрітінням

117 [53] Высокоблагородній и достойнопочтенный г(ос)п(о)д(и)нъ
пысарь воискового Кшдацкаго перевоза⁴ Іванъ Леонтиевичъ, мылостивій
батку и добродѣю н(а)шъ!

Не проминулы того, а паче по должности н(а)шей, чтобъ вашему
высокоблагородію ныжайшого н(а)шего укл(о)на не огдать, з желаніємъ
прийдучих Стрѣтенія* г(ос)п(о)да н(а)шего Іисуса Христа праздник ра-
достно провождать, достигая множайшихъ времена и лѣта с благощастно
приобрѣтеніємъ вящшей честы. // 117зв. Въ протчемъ отдавъ себе высо-
коблагородія вашего мылостивому прысрѣнію сѣмѣемъ іменоватся тако.

Вашего высокоблагородія мылостиваго батка і добродѣя н(а)шего
нижайшіе слугы
Іванъ Таранъ
Степанъ Яблунівскій⁵

Сѣчь.

31 д(ня) генваря 1762 году.

118 [54] П(а)намъ подписарамъ вашего высокоблагородія Василію
Хорбату⁶ и Семену Дѣву ныжайший той уклонъ прошу з сего засвѣди-
телствоват.

С. Яблунівскій

ІР НБУВ. – Ф. 5. – Спр. 46. – Арк. 117–118. Оригінал.

№ 4

1763 р., січень. Фортеця Святої Єлизавети. –
Подорожня І. Л. Ковалевського на проїзд до Москви

119 [55] По указу ея величества г(осу)д(а)р(ы)ни імператрицы Ека-
терины Алексѣевны⁷, самодержицы въсероссійской и прочая, и прочая, і
прочая

Объявителю сего, Воиска Запорожского старшинѣ Івану Ковалев-
скому з служителемъ посланному чрезъ Бельгородъ по воисковымъ
деламъ к находящемуся въ Москвѣ г(оспо)дину кошевому атаману Федо-
рову⁸, давати в Малороссіи из градскихъ и обывателскихъ, а въ велико-
россійскихъ городахъ – изъ ямскихъ, по двѣ подводы с проводникомъ со
взятіемъ за оныя подводы прогонныхъ денегъ по указу, чего во верность
сія подорожная за подписаніемъ моимъ и печатью дана въ крепости Свя-
тыя Елисаветы⁹ генваря “...”^{***} дня 1763 году.

* Стрітіння Господне – 15 (2) лютого.

*** Число не зазначено.

Іванъ Глѣбовъ¹⁰, ея імператорскаго величества всероссійской
всемилосѣтивѣишей г(осу)д(а)р(ы)ни моея генераль-аншефъ и Киевской
губерніи генераль-губернаторъ и ордина Святого Александра Невскаго
кавалер

Печатка //

119зв. 1763 году, февраля 13 дня показанной старшина чрез Цари-
чанскую заставу внутрь линію¹¹ пропущенъ. Капитанъ Христофор фон
Дерронъ

Того ж числа показанному старшине при Царичанской таможни ос-
мотръ учиненъ и от таможни отпущенъ. Поверенной Іванъ Лобовъ

ІР НБУВ. – Ф. 5. – Спр. 47. – Арк. 119–120. Оригінал.

№ 5

1764 р., травня 12. Січ. – Пашпорт полковника Парфенія Золотаревського на проїзд до Санкт-Петербурга за жалуванням на Військо

121 [57] По указу ея величества государыни императрицы Екатерины
Алеѣевны, самодержицы всероссійской и прочая, и прочая, и прочая

От Сѣчи Запорожской до Києва отправленнымъ от Коша Воиска
Запорожского Низового в Санкт-Пѣтербургъ для полученія высочайшого
ея імператорскаго величества всемилосѣтивѣишого жалованя г(ос)-
п(о)д(и)ну полковнику Парѣенію Золотареву зъ старшиною и курѣнными
атаманами, за силу височайшихъ ея імператорскаго величества указовъ,
въ пути ихъ чинить свободній пропускъ, и в случае ночлеговъ отводитъ
имъ квартири, такожь во всякихъ ихъ потребностяхъ чинено бѣ было от
г(ос)п(о)дѣ командующихъ спомоществованіе, чего во вѣрность зъ благо-
получного мѣста при войсковой печати сей имъ пашпортъ данъ зъ Коша
1764-го году, мая 12-го дня.

Ея імператорскаго величества Войска Запорожскогѡ Низового
атаманъ кошовій Фылиппъ Федоров¹² съ войсковою старшиною и
товариством.

Печатка Війська Запорозького Низового

На лівому полі– вихідний номер: Ном 1857 з(аписанъ) в к(нигу).

122 [66] По сему пашпорту означенной г(ос)подинъ полковникъ зъ
будущими при немъ чрез Кременчуцкой фарпостъ из-за Днепра пропу-
щенъ маія 20 дня 1764 году. Полковникъ Камѣнь.

На лівому полі: Но 1309.

ІР НБУВ. – Ф. 5. – Спр. 48. – Арк. 121–122. Оригінал.

№ 6

1764 р., вересня 2. – Донесення полковника Парфенія Золотаревського в Сенат з проханням надати подорожню на проїзд запорозької депутації з Москви в Січ

123 [58] В Высокоправителствующій сенатъ
Покорнѣшое доношеніе

Прошлого мая сего 1764-го года я з старшиною и атаманами в числѣ двадцяти человѣкъ да єдним от Києва даним намъ рѣйтаром от Коша Войска Запорожского Низового за всемилостивѣшимъ жалованем єя императорскаго величества окладним в Санкт-Петербургъ посланъ. И н(ы)нѣ возвратившися оттуда в Москви з видано им о* Правителствующего сената в здешнюю Камеръ-коллегію¹³ указом для подписанія даной намъ в Санкт-Петербурге чрез Москву і Тулу до Києва подорожней явилис**, і оная Камеръ-коллегія ту подорожню ізволила подписать, с насъ по уездам за уездніе подводы взимат на версти на лошади по копейки прогоних денег.

А понеже намъ, будучи в Санкт-Петербурге, таких денег на уездніе подводы ничего не дано, і в подорожней не прописано, да и в п[у]ты би не последовало какой чрез оные уездніе п[од]воды остановки і убитка, Высокоправителствующаго сената нижайше просим: здешней Я[м]ской канторѣ о дачи нам чрез Тулу до Києва ([не] прописуя тѣхъ уездних подвод)^{***} иной подорожней // 123зв. высочайшимъ єя императорскаго величества указом повелѣт.

О семь просите^{4*} от Воиска Запорожского Низового полковникъ
Парфеней Золотарев з старшиною і атаманами
1764-го года, сѣнтября 2 д(ня).

ІР НБУВ. – Ф. 5. – Спр. 49. – Арк. 123. Чернетка.

№ 7

1764 р., червня 17. Глухів. – Квиток на провезення депутацією від Війська Запорозького Низового 80 відер вина

124 [59] По указу єя величества госуда[рыни] императрицы Екатерины Алексѣевны самодержицы всероссійской и прочая, и прочая, и прочая

Войска Запорожского Низового полковникъ Парфенъ Золотаревъ зъ старшиною и атаманами поданным в Генералную войсковую канцелярію доношеніем представлял, что отправленъ онъ, полковникъ, зъ старшиною и атаманами от Воиска Запорожского Низового въ Санкт-Петербургъ къ двору єя императорскаго величества за всемилостивѣйшим Войску Запо-

* Так в оригіналі.

** Далі закреслено “почему”.

*** Дужки авт.

4* Так в оригіналі.

рожскому на сей 764 годъ жалованьемъ, и имѣють при себѣ для собственнаго ихъ, полковника зъ старшиною и атаманами, в пути употребленія горячаго малороссійскаго вина восемъдесять вѣдеръ, просилъ на свободной до Санктъ-Пѣтербурга означеннаго вина провозъ выдачи из Генеральной войсковой канцеляріи выписъ.

Сего ради о свободном пропуске от Глухова до Санктъ-Пѣтербурга означеннаго числа вѣдеръ горячаго вина, которое они, полковникъ зъ старшиною и атаманами, имеют для собственного своего обиходу, чинит по ея императорскаго величества указам, во верност чего сія выпись изъ Генеральной войсковой канцеляріи при печати войсковой дана въ Глуховѣ 1764 году, июня 17 д(ня).

Семень Кочубей¹⁴
Данило Апостолъ¹⁵
Слѣд від печати

На лівому полі – вихідний номер: Ном 2445.

ІР НБУВ. – Ф. 5. – Спр. 50. – Арк. 124. Оригінал.

№ 8

1764 р., серпня 16. – Донесення Парфенія Золотаревського в Сенат про надання депутації від Війська Запорозького помешкання в Москві

147 [65] Въ Високоправителствующій сенатъ
Нижайшее доношеніе

При отправкѣ нашей отсель зо всего дѣла призналы ми обществом, что в насъ об отводѣ в Москвѣ квартири от Правителствующаго сената указа не имѣется, і ежели за приездом в Москву* доведется намъ чрезъ нескорую дачу от Емской тамъ** кантори за розгонами лошадей или за другимы каковыми нужностми простоятъ недель с две, нанимать за своѣ собственіе денги квартиру, можемъ немалои убитокъ понестъ, да и всему Воиску Запорожскому въ крайное изобиждение послѣдует, потому, что о том с Правителствующаго сената завъсегда в Москву о дачѣ квартири указы при отправки таковых командъ запорожских выдаваны били, а н(ы)нѣ, неведомо почему, нам не дано.

Того рады Високоправителствующаго сената покорѣнѣше просим об отводѣ намъ в Москвѣ квартири куда надлежит височайшимъ указом повелѣтъ.

От Войска Запорожского Низоваго
полковникъ Парфенъ Золотаревъ з старшиною і атаманами
1764-го года, августа 16 дня.
ІР НБУВ. – Ф. 5. – Спр. 54. – Арк. 147. Чернетка.

* Дописано над рядком.

** Далі закреслено в Москвѣ.

1765 р., серпня 21. – Лист Коша до кримського калги
[Мегмед Гірея] з проханням прислати в Кіш вірменина Григорія,
позивача до астраханського міщанина Єфрема Ніколаєва,
а також майно, конфісковане в останнього у Гезлеві

154 [67] Високородній і високопочтенній г(ос)п(о)д(и)нъ калга-султанъ¹⁶, в сосѣдствѣ дружєлюбнѣшій приятел нашъ!

Сего нашего мѣсяця августа 17 д. Россійской імперіі жител і мешанинъ города Астрахани Ефремъ Николаєвъ поданным в Кошъ Воиска Запорожского Низового доношеніємъ представил.

Сего-де 1765 году, іюня последних чисѣль онъ, Николаєвъ, прибил із Константинополя воднимъ путемъ въ Кримскую область в город Козлевъ¹⁷, гдѣ имевшиєсь у его товари обикновенно в тамошную таможеню для взятя с оних пошлинъ какъ вигрузил, то того жъ времени Россійской імперіі подданой, армянинъ Григорій, жителство имєющій въ Астраханской губерніі въ городѣ Астраханѣ, которой-де хотя россійского подданства і отрекаєтся, но что домъ і фамилія его вся і понинѣ находитя, какъ-де онъ уверенъ отъ астраханского ж переводчика, в Астраханѣ, точно і справедливо доказать ему можно, неведомо-де почему стал на него, Николаєва, іскать, будто онъ ему за какиєс узятіє въ его въ Константинополѣ товари долженъ денегъ турецкой монети восемсотъ сѣмдесять лєвков¹⁸, представляя, якобы онъ за тѣмъ нарочно і в Кримъ приехал, на что-де імѣл онъ от бившого козлевского Назара Гасан // 154зв. Башѣ, которого въ ту пору, какъ онъ, Николаєв, билъ въ Константинополѣ, не било, письмо, которое-де по вступленіі въ судъ въсьми судящими признато, что кромѣ лжи нѣ одной справедливости не имѣетъ. Однакъ-де козлевскіє командири без всякой причины і доказателства, на которомъ би можно утвердиться, съ одних ложних оного армянина словъ и вишепомянутого Гасанъ Аги писма, не спрашивая на оніє денги писменного вида іли свѣдителей, товари его, Николаєва, конфисковали, почему-де онъ, Николаєвъ, просил о разобраніі сего дѣла у вашего високородия, обявляя свою невинность, на что-де уже и резолюцію дат ваше високородіє били намѣрени, но онои-де армянинъ, прибивъ къ вашему високородію, сказал, что онъ подданства турецкого, гдѣ-де і вступилъ онъ, Николаєв, с темъ арменином в судъ. Спрашивалы у его суды: имѣетъ ли онъ на тѣ денги писменной вид іли от свѣдителей письмо, іли от находячогось при Портѣ россійского министра¹⁹, гдѣ следовало б ему, когда россійской купецъ, не платя денегъ, тайно уѣхавъ, обявить свѣдительство. На что-де обявилъ онъ, что ничего того не имѣетъ, по чему-де онъ оставался виновенъ. А напоследокъ просил реченной армянинъ, даби отсроченно ему два мѣсяця, пока с Константинополя онъ свѣдительство привезетъ, по которому-де прошенію // 155 [68] і резолюція учиненна: ѣхать армянину за свѣдительством в Царьградъ, а ему, Николаєву, такъже ехать

въ Козлев, и заплатя тамошную пошлину, товари свои забрать до себе і явится у вашего високородія. Тутъ же-де еще употреблял часто поминаемой армянинъ свое доказательство с тимъ, что тотъ-де товаръ, которой у его онъ, Николаевъ, будто забралъ, находится въ тѣх, которіе конъфисковани, сундуках. Для чего посланъ билъ вместе с ними вашего високородія человѣкъ, при которомъ въвесь его товаръ смотренъ, но объявляемого имъ товару не явилос. Почему-де просиль онъ, Николаевъ, тамошней старшины, чтоб оного армянина отослать паки вмѣстѣ с нимъ къ вашему високородію. При том отлучился онъ, Николаевъ, от таможнѣ по своей надобности в город, і не медля тамъ і двух часовъ, какъ пришел в таможню, то ему объявлено, что упоминаемій армянинъ Григорій, сѣвъ в судно, отѣхал в Македонію. І такъ-де онъ, Николаевъ, с тѣмъ, забравъ товари, возвратя къ вашему високородію явился, і ваше високородіе приказали: пересмотря его товари запечатат, его, Николаева, і от своей стороны судеискою печатми, і отобрать у его паки оніе товары, а ему дождатся, покуда тои его істець приедетъ, гдѣ онъ ожидалъ // 155зв. болѣе месяца, а напоследок-де взявъ себе в расуждение то, что онъ человѣкъ сторонной, і никого у себе къ защите от такой напавшой на его напрасно напасти не имеетъ пособителя, и такъ, дабы без всякой вини его не понестъ крайней обиды і разорення, оставя товари, принужденъ ехатъ в границы здешніе і явится в Коше Войска Запорожского, какъ въ ближнѣшой російской командѣ. І просил онъ, Николаевъ, съ изясненіемъ вишепрописанныхъ представленныхъ имъ обстоятельствъ с требованіемъ, даби товари его такъ і вщавшійся на его істець-армянинъ, яко-де і онъ, какъ више значит, російской подданной, присланни били в здѣшній Кошъ. А буди-де істець къ сроку, которій нинѣ уже окончаніе имеетъ, не прибил, то товаръ нинѣ, а его – когда приедетъ, посля висланно к доказательству въ Кошъ, гдѣ-де буди подлинно оной армянинъ у претенсіи ему докажет, по разсмотренію Коша, по законамъ здешнимъ во всемъ удовлетволат обовязуется о учиненіи къ вашему високородію просителнаго писаня, а какъ с вишеписанною его, армянина, неправость і напасть на Николаева во взятых у него якоби на немалую сумму товарах видно, что онъ на тотъ взятюкъ ни малѣше вида іли обовязательства ниже от кого какова // 156 [69] свѣдительства, которое б ему имѣтъ от командирей тамошнихъ, а паче от здешнего, въ Царградѣ пребывающою министра, что оной Николаевъ, не заплатя ему долгу, уехалъ, надлежало бѣ.

Сего ради прописанную его, Николаева, жалобу симъ изяснив, вашего високородія сосѣдственно приятнѣше просимъ: въ соблюдение святоутвержденных между обоими імперіями вѣчномирныхъ трактатов²⁰ і продолжающою съ обоихъ сторонъ приятелства приарестованніе и задержанніе с приказанія вашего високородія жалобливого Николаева товари і истъца-армянина по подлежаitosti въ здѣшній Кошъ къ подлежащему тутъ над російскимъ человѣком, по его претенсіи разбирательству кому надлежитъ приказатъ з симъ нарочно посланнимъ старшиною

вислатъ, а ежели онъ в Кримъ досель не прибилъ, то поручив товари его, Николаева, сему жъ старшине къ припроваженію онихъ въ Кошъ арменина посла, когда онъ в Кримъ придетъ, повелеть сюда отправит, ибо по законамъ должно суда истъцу, армянину съ его, Николаева, какъ російского подданного в російскихъ командъ просит, хотя бы онъ, армянинъ, і точной билъ турецкой подданой колми жъ паче будучи російскому інако въ противностъ законовъ поступат не можно, слѣдователно // 156зв. істцу-армянину въ своей претенсіи доходить на немъ суда и удовольства надлежитъ здѣ, в Кошѣ Войска Запорожского, где і его ответчикъ нине находится, почему тутъ всякою справедливѣйшею подлежастию на обѣ стороны, в силу здѣшнихъ законовъ, учиненію імѣтъ битъ разобраніе і удовольствие, въ чемъ ми на особливое вашего високородія правосудіе, будучи благонадежны з всегдашнимъ должнимъ почтеніемъ в надеждѣ неоставленія імеемъ пребить.

Вашего високородія в соседствѣ дружелюбнѣйшого приятеля нашего іскреннѣйшіе сосѣды правящій в Коше Воиска Запорожского войсковій судія Павелъ Голловатій²¹ с старшиною і товариствомъ Августа 21 д(ня), 1765 году.

На арк. 154, на лівому полі: Ном 4388 в к(нигу) за(писанъ).

ІР НБУВ. – Ф. 5. – Спр. 56. – Арк. 154–156. Відпуск.

№ 10

1765 р., серпня 28. – Лист Коша до кримського калгі [Мегмед Гірея] з проханням посприяти поверненню грошей військовому кантаржію Костянтину Іванову, заборгованих йому бахчисарайським жителем Зюроном Мовседі Карабетовим

157 [70] Високороднѣй и високочтеннѣй г(ос)п(о)д(и)нъ калга-султан, в сосѣдствѣ дружелюбнѣйший приятель нашъ!

Здѣшній войсковій кантаржѣй²² Константинъ Ивановъ сего нашего 1765 году текущего августа 26 д(ня) представил намъ въ Коше два облѣка, данъніе ему прошлого нашего ж 1764 году, м(ѣся)ця іюня въ 30 д(ень) от бахчесарайского жителя Зюрона Мовседи Карабетова, съ коіхъ въ єдномъ онъ, Карабетов, обовязується должніе имъ кантаржію Иванову росѣійской серебрянной монеты сто тридцять пять рублей отдать, съчитая от висшеписанного мѣсяця іюня 30 числа въ три м(ѣся)цѣ, то єсть, того ж 1764 году м(ѣся)ця октября в первых числахъ с такимъ при томъ обовязателствомъ, ежели б на показанной срокъ не уплатил, то сколько просрочил би, платитъ долженъ въ каждой мѣсяцъ по два проценти. Во вѣторомъ, что повиненъ онъ же, Карабетов, поставитъ ему, кантаржѣю, въ Сѣчь вина кримскаго око²³, ценою по семь копѣекъ, на сумъму девятьсотъ левков на срокъ показанного ж 1764 году, мѣсяця октября 5 д(ня). Буди ж би къ показанному сроку, паче чаянія, поставитъ нѣ могль, то долженъ означенные девятьсотъ талерей денги заплатитъ росѣійскою

рублевою монетою // 157зв. безъ всяких и малѣйших отговорокъ, по якимъ-де онъ, Бетов, какъ должной, такъ и в процентъ за просрочку, по обязанности подлежащей сумми и по ся пори не уплатил, въ чемъ онъ, кантаржѣй Иванов, будучи обидимъ, просил нашего разсмотрения.

Для чего ми вашего високородия приятно просимъ: кому надлежитъ, повелѣтъ съ упоминаемого дебитора Карабета зъзначащисъ по прописанъним облѣкамъ, которіе сегѡ представителю, старшине Ивану Ковалевскому вѣручени, должніе кантаржѣви денги с надлежащимъ по обязательству за просрочку процентом безъ всего възискать, а означенному старшине Ковалевскому отдать непремѣнно, даби чрез такъ долгую неотдачу немалой сумми, якою жалобливый кантаржѣй промишляя досель немалие прибелы получил би, напрасной обиди не поносил. Старшина ж Ковалевский по полученіи от Карабета всей по облѣкамъ подлежащей сумми тѣ от его, Карабета, кантаржѣю данъніе облѣки отдать имеетъ, въ чемъ мы на особенное вашего високородия сосѣдствѣнное благодѣтелство будучи благонадежни съ особеннѣшим нашим почтениемъ имѣемъ пребить.

Вашего високородия в сосѣдствѣ дружелюбнѣйшого приятеля
нашего искреннѣйшисъ сосѣды
правлящии въ Воиски Запорожском воисковіи судя Павелъ Головатій
с старшиною і с товариствомъ

1765 году, августа 28 дня.

На арк. 157: Ном 4512 з(аписанъ) в к(нигу).

ІР НБУВ. – Ф. 5. – Спр. 57. – Арк. 157. Відпуск.

№ 11

1765 р., серпня 28. – Лист Коша до кримського калги [Мегмед Гірея] зі скаргою на ногайців Єдичкульської орди, які стягували платежі за проїзд через міст на р. Рогачику

158 [71] Високороднѣйшій і високопочтеннѣйшій г(ос)п(о)д(и)нъ калга-султанъ, въ соседствѣ дружелюбнѣйшій приятель н(а)шъ!

Торгующіе въ Кримѣ російскіе купечество и запорожскіе козаки многіе в Кошъ Войска Запорожского Низового възнесли жалобу, яко по Кримской дорогѣ²⁴ въ речки Рогачику на имѣючомся тамо неболшомъ мостку зъ проходящихъ въ Кримъ и из Криму небивалой прежде възимается Едичкулской орди²⁵ комендиры с купеческихъ и козачихъ возовъ платежъ, именно от каждого важкого с товаромъ воза по сороку и по пятидесяти копѣекъ, чрезъ каковъ въ оной речке Рогачику зъ техъ проходящихъ въ Кримъ купеческихъ и козачихъ возовъ взимаемой платежъ те купци і козаки, видя торгу своему новое и немалое утѣснение и крайнѣйшую обиду, которой рады въ Кримъ ходу лиш атся принужденни, просили в Кошѣ объ отрѣшеніи того възискуемого въ Рогачику тяжелого от взовъ платежа к вашему високородию писания.

Для того вашему высокородию симъ ізъяснивъ, приятно просимъ: во пресѣчение такового чрезъ вышшеписанное коммерціи слѣдующаго помѣшателства і обиди и въ сходство шасливо продолжающей между Россією // 158зв. і Турецією дружби кому надлежитъ, даби въ показанной речкѣ Рогачику за переходъ чрезъ прописанній імѣющийся тамо мостокъ въ Крымъ і ис Крыму купечества и козаковъ такова небывалого немалого платежа възимаемо не било, крѣпкое притверждение учинить, и насъ, что по сему от вашего высокородия опредѣленно будетъ, чрезъ сего нарочно посланного здѣшняго полкового старшину Ивана Ковалевского увѣдомленіемъ не оставитъ, якого мы ожидая, с нашимъ сосѣдскимъ дружелюбіемъ пребываемъ.

Вашего высокородия въ сосѣдствѣ дружелюбнѣйшаго пріятеля нашего іскреннѣйшіе сосѣды правящіи въ Воиски Запорожскому воісковій судія Павелъ Головатый с старшиною, атаманами и товариствомъ

1765 году, августа 28 д(ня).

На арк. 158, на лѣвому полі: Ном 4510 в к(нигу) з(аписанъ).

ІР НБУВ. – Ф. 5. – Спр. 58. – Арк. 158. Відпуск.

№ 12

1766 р., травня 17. Січ. – Пашпорт І. Л. Ковалевського
на проїзд в Новоросійську губернію
та Гетьманську Україну

161 По указу ея величества государыни и императрицы Екатерины Алезѣвны, самодержицы всероссійской и прочая, і прочая, і прочая,

Сего явитель, Воиска Запорожского Низового товарищ куреня Тітаровского Иванъ Ковалевскій зъ четириу человекъ молодікамы возомъ і верхи, какъ случится, при пятидесяти лошадахъ Новоросіискоей губерніі, і Малія Россіи въ разніе мѣста для продажи съ оніхъ, сколько случится, зъ срокомъ сего году сентябра по 8 день отпушенъ, которому въ оба пути чинить за силу высочайшихъ указовъ свободній пропускъ, во вѣрность чего зъ благополучнаго мѣста при воісковой печати сей ему, Ковалевскому, пашпортъ данъ в Кошѣ мая 17, 1766 году.

Ея императорскаго величества Воиска Запорожского Низового правящій Кошемъ воісковій судія Павелъ Головатый съ товариствомъ

Залишки печатки Війська Запорозького Низового

На лѣвому полі: Подъ Ном 1887 з(аписанъ) в к(нигу).

ІР НБУВ. – Ф. 5. – Спр. 59. – Арк. 161. Оригінал.

1766 р., н. р. серпня 18. – Лист Коша до кийського митрополита Арсенія (Могилянського) з проханням про рукопокладання І. Л. Ковалевського священником у Свято-Троїцьку церкву с. Самарчика

163 [107] Копія

По титулу архиерейской

Сего 766 года минуваго августа 18 д(ня) з Коша Войска Запорожского Низового въ Духовное намѣстни крестовой Старокодацкой запорожской правленіе написано, что Вольностей Запорожских, а вѣдомства Старокодацкой намѣстниі села Самарчика²⁷ церкви Живоначаниа Троицы, по представленію священников Василя Михайлова, Григорія Иванова, Стефана Иванова и Иоана Михайлова, кѣтиторы и прихожани того села оногo ж августа доношеніями в Кошъ намъ, яко находившогося в оногъ селе Самарчику при тамошней Свято-Троецкой церквѣ пятого священника Иосифа Иосифова, кой по его желанію войсковим писаніем к вашему яснe- в Б(о)гу преосвященству къ принятию иноческаго чина испрошенію в таковомъ намѣреніи у вашего преосвященства архипастырского благословенія отправленъ, о коемъ и по справки в Духовномъ правленіи явилось, что онъ, иерей, сего сентября 23 д(ня) к вашему яснe- в Богу преосвященству обыкновенное из Духовнаго правленія на намѣренное свое дѣло доношеніе принял по общему желанію и согласію бывшаго при Воиски полковимъ старшиною Ивана Леонтиева сына Ковалевского, к принятию чина иерейскаго на пятую часть того самарчицкого прихода съ обыкновеннимъ писаніемъ къ вашему яснe- в Богу преосвященству отправленна, и о бытіи въ указной присяги и искуствѣ въ чтеніи и пѣннѣ церковномъ от Коша а Войска Запорожского Низового и от означенних прихожанъ // **163зв.** въ Духовное правленіе писменно засвидѣтелствованно, кой и по знанію нашему въ чтеніи и пѣннѣ церковномъ добръ, ученіе же должности иерейской, сокрамента и катихизисъ ізучаетъ, и какъ кандидатов, за силу указовъ, никого другого нѣтъ, такъ и лѣта къ священству имѣтъ правилниe, при храмѣ томъ Свято-Троецкомъ самарчицкомъ по исповѣдной сего 766 года книги значится дворовъ 255, мужеска пола людей "...", женска "...". Доволствоватися же онъ, Ковалевскій, по принятии чина имѣтъ таковыми доходами, на каких и прежде бывшій священник Иосифъ Иосифовъ жилъ.

Того ради вашего яснe- в Богу преосвященства всенижайше просимъ вышъозначенного запорожского полкового старшину Ивана Леонтиева Ковалевского к церквѣ Свято-Троицкой самарчицкой во иерея на пятую часть за настоятеля архипастырского в рукоположеніи и выдачи усинови- телной грамоти не оставить.

ІР НБУВ. – Ф. 5. – Спр. 60. – Арк. 163. Діловодна копія.

* Кількість не вказано.

1767 р., серпня 21. – Ордер Коша Старокодацькому
духовному правлінню про благословення київським митрополитом
Арсенієм (Могілянським) священника Григорія Порохні
на намісника Старокодацького намісництва

164 Копія

Ордеръ

Изъ Коша Войска Запорожского Низового

Въ Духовное намѣстніи запорожской Старокодацкой правленіе

Избраній здѣшнего видѣнія священниками и по нашему къ его высокопреосвященству киръ Арсенію Могілянскому²⁸, архиепископу, митрополиту Киевскому, Галицкому и Маліи Россіи, писанію самарчицкой Живоначалнія Тройцы церкви честній отецъ Григорій Ивановъ Порохня²⁹ его высокопреосвященствомъ в намѣстнію запорожскую Старокодацкую во намѣстника благословенъ и настолною его высокопреосвященства грамотою снабденъ, якую за прибытиемъ его с Киева к намъ ко усмотрѣнію представлялъ.

Съ оною его, честного отца намѣстника Порохню, при сем на намѣстнію запорожскую Старокодацкую отправивъ, оному Духовному правленію повелѣваемъ: созвавши всѣхъ Старокодацкой намѣстніи священниковъ в Самарчикъ, оную грамоту въ церквѣ при всенародномъ собраніи публиковать, и потомъ имѣющіеся въ ономъ всѣ писменніе дѣла и прочее, что до той его намѣстничей должности принадлежит, ему, намѣстнику отцу Порохнѣ порядочно поручить. Священникамъ же оной Старокодацкой намѣстніи вѣзмъ его, отца намѣстника Порохню, во всемъ томъ, что с повелѣнія до той его намѣстнической должности принадлежитиметь, слушать, и должное ему свое, яко началнику, повиновеніе при всякихъ случаяхъ приносить велѣтъ. Какіе ж на прежде бывшаго намѣстника с намѣстніи за квити и за прочее доходи были, тѣ и нынѣ, за что принадлежитъ сему отцу намѣстнику Порохнѣ и писару Порохніому, что принадлежитъ же, отдавать безспорно и без утайки. В присутствіе ж в томъ Духовномъ правленіи с нимъ, честнимъ // **164зв.** отцемъ намѣстникомъ Порохнею по нашему усмотренію и соизволенію зъ священникомъ самарчицкія Живоначалнія Тройцы церкви иерей отецъ Иоанъ Ковалевскій определенъ, коему зъ сего, чтоб онъ при правленіи Духовномъ присутствовалъ, имеетъ оное правленіе объявить, и намѣстніи Старокодацкой запорожской правленію по сему неотменное исполненіе учинить.

На подлѣнномъ тако: атаманъ кошовій Петръ Калнишевскій³⁰ с
товариствомъ

1767 года августа 21 д(ня).

На лівому полі – вихідний номер: *Ном 3532*

На арк. 164, на верхньому полі: *Получен 1767 года, сентября 3 дня; Ном [...].*

ІР НБУВ. – Ф. 5. – Спр. 61. – Арк. 164. Діловодна копія.

1767 р., вересня 16. – Підписка І. Л. Ковалевського
про виконання своїх обов'язків в Старокодацькому
духовному правлінні

165 [78] Копія

1767 года, сентября 16 д(ня), я, нижеподписавшийся, далъ сію въ Духовное намѣстніи Старокодацкой запорожской правленіе подписку в томъ, что имѣю въ указніе дни и часи въ ономъ правленіи для разсмотриванія, за силу указов, дѣлть и подпису руки къ отправки оних являтся, в томъ и подписуюся.

На подлѣнной тако: Свято-Троецкий самарчицкий иерей
Іоанъ Ковалевскій

ІР НБУВ. – Ф. 5. – Спр. 62. – Арк. 165. Діловодна копія.

1774 р., січня 19. – Ордер Старокодацького духовного правління
священникам Івану Ковалевському, Григорію Іванову
та диякону Стефану Коркодилу про вирішення суперечки
між священниками Стефаном Малишевичем та Євтихієм Івановим

175 Ордеръ

Ізъ Духовного крестовой Старокодацкой запорожской намѣстніи правленія

Священникамъ самарчицкому с(вя)то-троецкому Іоану Ковалевскому и камянскому преображенскому Григорию Иванову і новокодацкому с(вя)то-ніколаевскому діакону Стефану Коркодилу

Отъ 5-го сего генваря новокодацкий с(вя)то-ніколаевской священник Стефанъ Малишевичъ³¹ въ Духовное здѣшнее правленіе опротестоваль, что сотоварищъ его, онѣи же новокодацкой с(вя)то-ніколаевской церкви священникъ Евтихій Ивановъ причинилъ ему, Малишевичу, побой и ругательство напрасно, о якихъ реченного священника Малишевича побоях сочиненная с повелѣнія здѣшнаго Духовного правленія новокодацкім священники теодоромъ Фомичемъ с товарищи обдукция хотя и свѣдѣтельствуєтъ, но с какова умисла таковой промежду ихъ азарнической въздоръ произоишелъ, кто вчинщикъ, і кто с нихъ въ обидѣ остается, Духовному правленію не извѣстно.

Для того ви, честние о(т)ци, за полученіємъ сего ордера, съехавъ в Кодакъ, реченнихъ священниковъ Малишевича і Иванова сискавши къ себе, спросить имѣєт, с чего у них завелась // 175зв. такая споръ, и хто при томъ спорѣ з стороннихъ людей битъ случился, и естли кого они во свѣдѣтельство поставлятимут, такъ с тѣхъ свѣдѣтелей писменніє сказки взявъ во обстоятелствѣ при репортѣ вашемъ доставит Духовному

правленію, также і самих ихъ, Стефана Малишевича і Евтихія Иванова для поступленія с ними по порядку вислатъ в Духовное правление.

З Самарчика.

1774 года, генваря 19* дня.

Намѣстникъ старокодацкій іерей Григорій Порохня

Іерей Василій Михайловъ

Залишки печати

На верхньому полі помітка: Пол(учено) 1774 года, генваря 12.

ІР НБУВ. – Ф. 5. – Спр. 66. – Арк. 175. Оригінал.

№ 17

1774 р., вересня 3. – Атестат полкового старшини
Івана Сутики (Сотина)

177 Атестатъ

По указу ея императорскаго величества данъ сей Войска Запорожскаго Крыловскаго куреня первой тысячной команды полковому старшинѣ Ивану Сотину в томъ, что вступилъ онъ, Сотинъ, въ Войско Запорожское для продолженія ея императорскаго величества службы в прошломъ 1766-м году, чему минуло восемь лѣтъ, и во время той своей службы былъ в походахъ, а имянно: въ 769-м – въ коннице при Кошу оного Войска в стороне крепости Ачаковской за неприятелскимъ войскомъ³², въ 770-м – в пехотной Войска Запорожского команде тысячной на лодкахъ под тою жъ Ачаковской крепостью на страже, при разбити крымскаго хана лагирей и взятїи двухъ знаменъ и ханской палицы³³. А въ 771-м годе ж командированъ при вышеупомянуенной же первой тысячной команде на лодкахъ чрезъ Черное море мимо крепостей Ачаковской и Кинбургской, въ первую ея императорскаго величества армию³⁴, где и обретался под видомъ резерфнаго корпуса, а напоследокъ – в сраженїяхъ, яко то при разбити под турецкими местечками Тулчею, Бабадаемъ, Диенами, Гирсевомъ, Гасанештами, Чернявыми, Крысоватымъ, тожъ и под городомъ Селистрою и на неприятелской батарее при разбитїи оной и прогнанїи, даже къ форштату и при речке Борще на острове при случившейся тамъ съ неприятелемъ перепалки, после которой пош[ли] на покуш ающагося неприятелемъ на разореніе Запорожскаго Войска и лодокъ, былъ при Дунае на пушечной палбе, и въ Войске неприятелскихъ партей, какъ рекою Дунаемъ, такъ и сухопутно в разъездахъ и пикитахъ и во всю продолжаемую свою службу оказывалъ свої противъ неприятеля усердїи, такъ какъ доброму и верному ея императорскаго величества рабу принадлежить, не щадя живота своего, препорученные комисїи исправлялъ, даже

* Ймовірно, треба 9; див. помітку про отримання документа.

до самого замирення с Отътаманскою Портою³⁵ во всехъ ево, Сотина, въ команде моей бытность вель себя добропорядочно и никакихъ за нимъ законопредосудительныхъ поступковъ не предъусмотренно, для чего ему при турецкомъ гирле Гуробалахъ за подписаніемъ моимъ и данъ.

Сентября 3 дня, 1774 года.

Полковникъ Ко[р]нии Гукъ³⁶

ІР НБУВ. – Ф. 5. – Стр.67. – Арк. 177. Оригінал.

№ 18

1775 р., лютого, 23. – Ордер Коша полковникові Кодацької паланки Якиму Свитому про надання у користування священику Іванові Чемерису байрачка³⁷

183 [89] Ордеръ

Г(ос)п(о)д(и)ну полковнику кодацкому Якиму Свитому³⁸ з старшиною Байрачокъ тотъ, которой близъ Коханѣвщини въ устяхъ балочокъ Кривой и Росоховатой, какъ онъ в смотрѣніи былъ в козака куцѣвского Матвѣя Шевця, а теперъ тотъ Швець с Кодаку отлучился на жителство между зѣмовники, препоручень в смотрѣніе впредь до будущего о семъ рассмотрѣнія кодацкому священику Стефану Чемерису³⁹ по прозбѣ его с тѣмъ, чтобъ въ ономъ смотрѣніи во израстѣніи древа прилѣжное имѣлъ для общей всѣхъ Войска Запорожского ползи. А между тѣмъ и сам бы с него умѣренно доволствовался с тою при томъ вигодою, чтобы въ Кривой Балки и при ономъ байрачку безъ утѣснения прочіимъ и сѣнокошение на надобность свою онъ, священикъ Чемерисъ, имѣлъ безпрепятственно, о чемъ вамъ, г(ос)п(о)д(и)нъ полковникъ з старшиною и по васъ будущимъ чрезъ сие во извѣстие предлагаемъ, и сей ордеръ, по снятіи в паланки Кодацкой копії к дѣламъ, подлѣжной отдать в содержаніе ему, священику Чемерису.

Атаманъ кошовій Петро Калнишевский с товариствомъ
1775 году, февраля 23 д(ня).

Слѣд від печатки Війська Запорозького Низового
На лівому полі: Но 515

На верхньому полі: Получень 1775 году, марта 2 д(ня).

ІР НБУВ. – Ф. 5. – Стр. 69. – Арк. 183. Оригінал.

КОМЕНТАРІ

1. Єлизавета Петрівна (1709–1761 рр.), російська імператриця з 1741 р.
2. Розумовський Кирило Григорович (1728–1803 рр.), гетьман Лівобережної України (1750–1764 рр.). Указом російського Сенату від 19 жовтня 1750 р. йому підпорядковувалося Військо Запорозьке Низове.
3. Григорій Федоров (Лантух), козак Рогівського куреня, кошовий отаман у 1755–1756 рр., 1758 р. (з кінця січня), 1761–1762 рр. (до 24 червня), 1763 р. (з кінця жовтня).

4. Кодацький перевіз містився поблизу м-ка Нового Кодака. Прибутки від перевозу надходили до Військового скарбу, від Коша призначалися шафар, писар, підшафарій і підписар.

5. Яблунівський Стефан – канцелярист Військової канцелярії (1762), писар Орільської паланки (до 28 січня 1771 р.), писар у складі депутації за жалуванням у Санкт-Петербург у 1772 р. (ЦДІАК України. – Ф. 59. – Оп. 1. – Спр. 3924. – Арк. 60зв.; Ф. 229. – Оп. 1. – Спр. 293. – Арк. 12, 29).

6. Хорбат Василь Іванович, козак Івонівського куреня (з 1751 р.), писар Кодацької паланки (1763 р.). У 1769 р. “над командою, поставленною между Орфлюю и Самарью за полковника ... былъ”. Учасник російсько-гурецької війни 1768–1774 рр. Звільнився з Війська Запорозького в 1771 р., “недавно оженясь и по немолодымъ уже лѣтамъ” (див. його атестат – ЦДІАК України. – Ф. 229. – Оп. 1. – Спр. 232. – Арк. 10–11).

7. Катерина II Олексіївна (1729–1796 рр.), російська імператриця з 1762 р.

8. Йдеться про поїздку Григорія Федорова у Санкт-Петербург за пожалуваннями імператрицею Катериною II Війську Запорозькому клейнодами.

9. Фортця Святої Єлизавети (тепер в межах м. Кіровограда) збудована у 1754–1755 рр. згідно з указом російського Сенату від 11 січня 1752 р. Ліквідована в 1784 р.

10. Глебов Іван Федорович (1707–1774 рр.), київський генерал-губернатор у 1762–1766 рр.

11. Йдеться про Українську лінію – систему укріплень, споруджену на р. Оріль, Берестова, Берека (до її впадіння в Сіверський Донець) упродовж 30–60-х років XVIII ст. (див.: *Заїка Г. П.* Українська лінія. – Київ; Полтава, 2001).

12. Пилипенко Пилип Федорович, козак Капівського куреня, кошовий отаман у 1764 р.

13. Камер-колегія (1718–1784 рр.) – центральна державна установа Росії, що відала надходженнями та витратами державної скарбниці. До її компетенції також належав нагляд за шляхами.

14. Кочубей Семен Васильович (1725–1779 рр.), генеральний обозний з 1751 р.

15. Апостол Данило Петрович (1727 – ?), генеральний хорунжий у 1762–1767 рр.

16. Калга – у Кримському ханаті в XVIII ст. – член дивану (т. зв. “правий візир”), віддав захистом країни; під час військових походів очолював праве крило армії; затверджувався султаном разом з призначенням нового хана; обов’язково належав до роду Гірейів. У жовтні 1764 – березні 1767 рр. калгою був Мегмед Гірей (Le Khanat de Crimée dans les Archives du Musee du Palais de Topkapı. – Paris, 1978. – P. 369; автори висловлюють щире вдячність Я. Федоруку за надану інформацію щодо персонального складу вищих сановників Кримського ханату).

17. Козлов (або Гезлев) – тепер м. Євпаторія в Криму.

18. Левок (або лев) – срібна монета Османської імперії; у перерахунку на російські гроші становив шістдесят копійок (див.: Архів Коша Нової Запорозької Січі 1734–1775 рр. Корпус документів. – К., 2000. – Т. 2. – С. 431).

19. Йдеться про Олексія Михайловича Обрезкова (1720–1787 рр.), російського посла в Константинополі в 1751–1768 рр.

20. Йдеться про Белградський мирний договір від 18 вересня 1739 р., яким закінчилася російсько-турецька війна 1735–1739 рр.

21. Головатий Павло Флорович (бл. 1715–1795), козак Шкуринського куреня, військовий суддя в 1765–1766, 1767 (перша половина року), 1774–1775 рр. Після ліквідації Січі засланий у Тобольськ у Знаменський монастир, де й помер.

22. Кантаржій – військовий служитель, наглядав за збором торговельного мита, мірами та вагами на січовому базарі.

23. Око – міра маси та об’єму, становила 1,2828 кг.

24. Тут ідеться про т. зв. Кримський шлях на лівому березі Дніпра – див.: *Еварницький Д. И.* Вольности запорожских козаков. Историко-топографический очерк. – СПб., 1890. – С. 225, 228.

25. З 1759 р. ногайці Єдичкульської орди кочували на землях між р. Рогачиком (ліва притока Дніпра) та урочищем Кизи-Кермен (неподалік суч. м. Берислава Херсонської обл.). У 1763 р. єдичкульські кочів'я простягалися до р. Кінської (детально див.: *Грибовський В.* Процес міграції ногайців до території Кримського ханства в I половині XVIII ст. // Наукові записки. Збірник праць молодих вчених та аспірантів. – К., 2001. – Вип. 6. – С. 66).

26. Новоросійська губернія – військово-територіальна одиниця (утворена 1764 р.), до складу якої відійшли поселення Нової Сербії, Слов'яно-Сербії, Української лінії, Бахмутського повіту, а також тринадцять сотень Полтавського та дві сотні Миргородського полків. Ліквідована у 1783 р.

27. Самарчик (або Новоселиця, в межах суч. м. Новомосковська Дніпропетровської обл.) – центральне поселення Самарської паланки. У с. Самарчику перебувало Старокодацьке духовне правління (утворене в 1761 р.).

28. Арсеній (в миру – Олексій Могилянський, 1704–1770 рр.), митрополит київський (з 1757 р.).

29. Порохня Григорій Іванович (бл. 1727 р. – ?), козак Сергіївського куреня (з 1741 р.), писар Кодацької паланки (у 1749 та у 1751 рр.), писар Бугогардівської паланки (1753 р.). На поч. 1756 р. рукопокладений в ієреї Свято-Троїцької церкви с. Самарчик. (ЦДІАК України. – Ф. 127. – Оп. 1024. – Спр. 821. – Арк. 31, 34–35; *Яворницький Д. І.* До історії... – С. 35).

30. Калнишевський Петро Іванович (бл. 1690–1803 рр.), козак Куцівського куреня, військовий осавул (1754 і 1757 рр.), військовий суддя (1761 і 1762 рр.), кошовий отаман у 1762 р. (з 24 червня), 1763 р. (до кінця жовтня), 1765–1775 рр. Після ліквідації Січі засланий у Соловецький монастир, де й помер.

31. Малишевич Степан (бл. 1740 р. – ?) – канцелярист військової канцелярії (1761), писар Кодацької паланки 1765 р. (*Яворницький Д. І.* До історії Степової України. – Дніпропетровськ, 1929. – С. 39; ЦДІАК України. – Ф. 229. – Оп. 1. – Спр. 81. – Арк. 98; Спр. 67. – Арк. 48).

32. Ймовірно, ідеться про дії тритисячної запорозької команди, очолюваної Павлом Головатим, у серпні 1769 р. (див.: *Шпитальов Г. Г.* Запорозька кіннота в російсько-турецькій війні 1768–1774 рр. // Південна Україна XVIII–XIX ст. Записки науково-дослідної лабораторії історії Південної України ЗДУ. – Запоріжжя, 2000. – Вип. 5. – С. 73–74).

33. Ідеться про зіткнення запорозької команди з загоном кримського хана Девлет Гірея 25 вересня 1770 р. неподалік Кінбурна (див.: *Скальковський А. О.* Історія Нової Січі або останнього Коша Запорозького. – Дніпропетровськ, 1994. – С. 481).

34. У 1771 р. Перша армія, очолювана П. О. Рум'янцевим (1725–1796 рр.), діяла на Дунаї. Про дії тисячної запорозької команди на човнах, очолюваної полковником Яковом Сідловським, див.: *Скальковський А. О.* Історія Нової Січі... – С. 497–590.

35. Ідеться про Кючук-Кайнарджійський мирний договір, укладений 10 липня 1774 р., яким завершилася російсько-турецька війна 1768–1774 рр. (див.: *Скальковський А. О.* Історія Нової Січі... – С. 497–590).

36. Гук Корній – козак Дядківського куреня, учасник російсько-турецької війни 1768–1774 рр. У 1773 р. обраний полковником, очолив тисячну запорозьку команду на човнах. Звільнився зі служби в 1774 р. (ЦДІАК України. – Ф. 54. – Оп. 314. – Спр. 8621. – Арк. 3).

37. У ф. 229 ЦДІАК України збереглася діловодна справа, сформована в похідній Військовій канцелярії під час поїздки П. Калнишевського в Новий Кодак у листопаді–грудні 1774 р.: “Ордери в Кодаки тамошнимъ людемъ давание на охрание

байраковъ и протчего 774 года въ ноябрѣ и декабрѣ” (Спр. 356. – Арк. 69–108). У справі збереглися відпуски ордерів, даних під час поїздки П. Калнишевського в Кодак, про надання в користування байрачків жителям сіл відомства Кодацької паланки (як можна встановити за діловодними номерами, принаймні, було видано 125 ордерів). Відпуску цього ордера у ф. 229 виявити не вдалося.

38. Святий Яким, козак Васюринського куреня, полковник Кодацької паланки з 27 червня 1774 р. (встановлено за: ЦДІАК України. – Ф. 229. – Оп. 1. – Спр. 67. – Арк. 126; Спр. 293. – Арк. 39).

39. Чемерис Степан, козак Кальниболотського куреня, писар Протовчанської паланки в 1772 р. (ЦДІАК України. – Ф. 229. – Оп. 1. – Спр. 293. – Арк. 17). Упродовж чотирьох років був уставником у січовій церкві. Звільнився зі служби у Війську в 1773 р., після одруження (див. його атестат: ЦДІАК України. – Ф. 229. – Оп. 1. – Спр. 232. – Арк. 150).

накладомъ и протчего 774 года въ ноябрѣ и декабрѣ” (Спр. 356. – Арк. 69–108). У справі збереглися відпуски ордерів, даних під час поїздки П. Калнишевського в Кодак, про надання в користування байрачків жителям сіл відомства Кодацької паланки (як можна встановити за діловодними номерами, принаймні, було видано 125 ордерів). Відпуску цього ордера у ф. 229 виявити не вдалося.

38. Святий Яким, козак Васюринського куреня, полковник Кодацької паланки з 27 червня 1774 р. (встановлено за: ЦДІАК України. – Ф. 229. – Оп. 1. – Спр. 67. – Арк. 126; Спр. 293. – Арк. 39).

39. Чемерис Степан, козак Кальниболотського куреня, писар Протовчанської паланки в 1772 р. (ЦДІАК України. – Ф. 229. – Оп. 1. – Спр. 293. – Арк. 17). Упродовж чотирьох років був уставником у січовій церкві. Звільнився зі служби у Війську в 1773 р., після одруження (див. його атестат: ЦДІАК України. – Ф. 229. – Оп. 1. – Спр. 232. – Арк. 150).